

Izricanje padežnih uloga u japanskom jeziku

Orinčić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:063583>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za azijske studije
Studij Japanskog jezika i kulture i Latinskog jezika i rimske književnosti

IVANA ORINČIĆ

IZRICANJE PADEŽNIH ULOGA U JAPANSKOM JEZIKU

Završni rad

Pula, prosinac, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za azijske studije
Studij Japanskog jezika i kulture i Latinskog jezika i rimske književnosti

IVANA ORINČIĆ

IZRICANJE PADEŽNIH ULOGA U JAPANSKOM JEZIKU

Završni rad

JMBAG: 0303070006

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura i Latinski jezik i rimska književnost

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: japanologija

Mentorica: doc. dr. sc. Violeta Moretti

Komentorica: izv. prof. dr. sc. Irena Srdanović

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Ivana Orinčić, kandidat za prvostupnika Japanskog jezika i kulture i Latinskog jezika i rimske književnosti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Ivana Orinčić

U Puli, prosinac, 2021. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Ivana Orinčić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Izricanje padežnih uloga u japanskom jeziku koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 22. prosinac, 2021.

Potpis

Ivana Orinčić

Sadržaj:

UVOD	5
STRUKTURA REČENICE	7
PROMJENA REDOSLIJEDA SINTAKTIČKIH SASTAVNICA	9
IMENICE	12
PADEŽI I ČESTICE	15
TOPIKALIZACIJA.....	15
NOMINATIV.....	19
GENITIV.....	21
<i>Posvojni genitiv</i>	22
<i>Dijelni genitiv</i>	23
DATIV	24
<i>Dativ neizravnog objekta</i>	24
<i>Dativ radnog lica</i>	25
AKUZATIV	27
<i>Akuzativ cilja</i>	27
<i>Akuzativ izravnog objekta</i>	28
ABLATIV	30
<i>Ablativ mjesta</i>	30
<i>Ablativ sredstva</i>	31
<i>Ablativ društva</i>	32
ZAKLJUČAK	34
LITERATURA:	36
SAŽETAK	39
SUMMARY	41

UVOD

U ovom završnom radu obradit ću izricanje padežnih uloga imenica u japanskom jeziku s ciljem njihova približavanja govornicima hrvatskog jezika koji uče japanski jezik. Premda se u japanskom jeziku one označavaju česticama, poslužiti ću se usporedbom s latinskim (i hrvatskim) jezikom kao visokoflektivnim jezcima, dakle jezcima u kojima se one izriču padežnim nastavcima, te povremeno i s engleskim. S obzirom na to da se radi o jezcima čije se strukture znatnije razlikuju, ovaj rad prvenstveno teži prikazati japanske imenice i čestice sa svrhom olakšavanja procesa učenja. Ideju za ovu temu dobila sam studirajući japanski i latinski jezik na dvopredmetnom studiju, a temelji se na zapažanju da se gramatički opisi u udžbenicima japanskog i latinskog jezika vode različitim principima. Primjerice, većina je udžbenika iz japanskog jezika na engleskom jeziku, koji se kao svjetski jezik koristi u svrhu približavanja i objašnjavanja japanskog jezika široj učeničkoj publici, pri čemu su većinom udžbenici iz japanskog (kao na primjer *Minna no Nihongo* ili udžbenik *Genki*) prilagođeni anglofonoj populaciji. Kada je riječ o poučavanju latinskoga, udžbenici su prilagođeni hrvatskoj publici (kao na primjer *Linguae Latinae Elementa*, *Elementa Latina*, *Hereditas Linguae Latinae*, itd.) te se služe gramatičkim objašnjenjima koja su prisutna i u hrvatskim gramatikama (kao na primjer *Hrvatska školska gramatika*, *Gramatika hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta*, *Hrvatska gramatika: Barić et al.*, itd.). Stoga sam odlučila poslužiti se opisom padežnih uloga koji se koristi u poučavanju latinskog jezika u dijelu koji se odnosi na sintaksu padeža, ali i pružiti nešto dublju perspektivu služeći se pojmovima iz lingvističke tipologije.

U ovom radu usredotočit ću se stoga ponajprije na morfologiju imenica i sintaksu padeža¹, ali i na određene specifičnosti oba jezika kao što su struktura rečenice,

¹ Pod sintaksom padeža u latinskoj se tradicionalnoj gramatici podrazumijevaju funkcije pojedinih padeža

redosljed sintaktičkih elemenata u rečenici i pitanje topikalizacije. Pri izradi rada služila sam se metodom analize, komparacije i sinteze podataka iz spomenutih udžbenika te gramatika, koje sam protumačila u kontekstu podataka iz suvremene lingvističke literature².

(Gortan et al. 1987: 187 - 228), o čemu će biti više riječi u nastavku.

² V. popis literature.

STRUKTURA REČENICE

Pri početnom učenju japanskog jezika osobitu pozornost učenika privlači činjenica da se rečenica konstruira na drugačiji način nego u hrvatskom, odnosno glagol stoji na kraju rečenice. „Atlas jezika“ govori o iznenađujućoj poziciji predikata u rečenici kao o svojevrsnom kulturnom šoku³, a riječ je o obilježju koje japanski dijeli s latinskim jezikom. Kako bih to objasnila, posegnut ću za terminima koji se koriste u lingvističkoj tipologiji, čiji je cilj ponuditi klasifikaciju jezika svijeta prema strukturnim obilježjima. „Typology is concerned with cross-linguistic variation; more specifically, it investigates the range of possible grammatical phenomena that are attested in human language and informs us about the way these phenomena hang together (tendencies, correlations). Typology also attempts to account for the attested frequency and distribution of grammatical phenomena, and to explain where the variation stops, i.e. why certain logically possible grammatical phenomena do not occur (for example, why there are no languages with basic order numeral-adjective-demonstrative-noun in the noun phrase, as in three big these dogs)“ (Rijkhoff, 2007)

4. Comrie, na tragu Greenberga, govori o tri sintaktička konstituenta, a to su S (objekt), V (glagol) i O (objekt), čiji poredak može varirati u jezicima.⁵

Kada se uzme u obzir tipološki kriterij prema kojem se jezici dijele prema poretku sintaktičkih konstituenata, latinski i japanski jezik pripadaju istoj skupini, odnosno imaju isti redoslijed sintaktičkih konstituenata u prototipnoj rečenici, a to je SOV (subjekt, objekt, glagol), dok su na primjer hrvatski i engleski SVO (subjekt, glagol,

³ „Za govornika engleskog jezika sličan kulturni šok može izazvati jezik u kojem predikat dolazi na kraju rečenice (kao što je to u japanskom)“ Comrie et al. 2004: 19.

⁴ Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/236011755_Linguistic_Typology_a_short_history_and_some_current_issues

⁵ V. više u Comrie 1989: 35, Matasović 2001: 80-91.

objekt) jezici. Iako je SOV jezik, često je (S)(O)V, što bi značilo da je glagol nužan, dok nam subjekt ili objekt nisu uvijek potrebni za oblikovanje neproširene jednostavne rečenice. U japanskom jeziku sugovornik sam logički „nadopunjuje“ subjekt ili objekt u slučajevima kada nisu izrečeni. Kako bi Kamermans (2010: 36) rekao: „*Japanese relies heavily on people's ability to guess what someone else is talking about*“. [Japanski se uvelike oslanja na sposobnost ljudi da pogađaju o čemu netko drugi govori.]⁶

U latinskom je, kao i u hrvatskom jeziku, subjekt iskazan gramatičkim nastavkom glagola, npr. *amo* [volim], *laudatur* [hvaljen], *laudatus erat* [bio je pohvaljen]. No „predikat je taj koji je jezgra rečenice na koji se ostale sastavnice (subjekt, objekt, itd.) rečenice vežu. On je taj putem kojeg se određuje koliko i koje su sastavnice potrebne da bi se formirala ispravna rečenica“ (Panhuis 2006: 100). „Subjekt je često vršitelj radnje, a može biti i tema, zbog čega se stavlja na početak rečenice“ (Panhuis 2006: 120). Subjekt je obavezna sastavnica koja se slaže s predikatom u rodu, broju i padežu.

Za usporedbu, engleski jezik je SV(O) jezik, što bi značilo da su nužni i subjekt i glagol za oblikovanje jednostavne neproširene rečenice (npr. „*I ate*“ ili „*she runs*“) te, ako koristimo objekt (jer je često neizrečen), on stoji na zadnjem mjestu. Riječi „*ate*“ ili „*runs*“ same po sebi nemaju dovoljno informacija da bi jednostavna neproširena rečenica imala smisla, što je suprotno japanskom.

U hrvatskome je standardnom jeziku red riječi s gramatičkog gledišta razmjerno slobodan. To znači da mu pripadaju i rečenice *Kraljica uzme ogledalo.*, i rečenica *Kraljica ogledalo uzme.*, i *Uzme kraljica ogledalo.*, i *Uzme ogledalo kraljica.*, i *Ogledalo uzme kraljica.*, i *Ogledalo kraljica uzme.*⁷ „Međutim, nisu sve te rečenice prikladne za

⁶ Prijevodi s engleskog jezika, kao i s japanskog jezika vlastiti su.

⁷ Primjeri su uzeti iz: <https://gramatika.hr/pravilo/red-rijeci-u-recenici/108/>

uporabu u stilski neobilježenome tekstu. U njemu se očekuje neobilježen red riječi, a to je subjekt-predikat-objekt (SVO) (*Kraljica uzme ogledalo*). U neobilježenom su redu riječi pridjevni atribut i apozicija ispred imenice (*lijepa kraljica*), a imenski atribut iza imenice (*kraljica voda, kraljica visokih planina*). Obilježen red riječi u rečenicama se upotrebljava kad se želi osobito istaknuti koja riječ u rečenici i pogodan je samo za književno i pjesničko izražavanje“.⁸

PROMJENA REDOSLIJEDA SINTAKTIČKIH SASTAVNICA

Iako je SOV jezik, zahvaljujući tome što čestice izriču sintaktičku ulogu riječi u rečenici, riječi u japanskom jeziku mogu se premješati na razne pozicije. Pogledajmo par primjera:⁹

- (1) 昨日は犬が私のご飯を食べました。 (*Kinou wa inu ga watashi no gohan o tabemashita*) [Yesterday (a/my/our/) dog ate my dinner.; Jučer je pas pojeo moju večeru.]

Primjer (1) tipičan je primjer SOV poretka karakterističnog za japansku rečenicu, ali kako su riječi označene česticama (koje slijede nakon imenica, a predstavljaju gramatičke oznake, čemu u latinskom i hrvatskom jeziku služe padežni nastavci¹⁰), time svaka riječ dobiva određenu funkciju. U primjerima (2) - (6) s drugačijim rasporedom riječi u rečenici, rečenica je i dalje gramatički točna, a značenje nepromijenjeno. Kada bi, na primjer, istoj rečenici prevedenoj na engleski počeli

⁸ Preuzeto s: <https://gramatika.hr/pravilo/red-rijeci-u-recenici/108/>

⁹ Primjeri su uzeti iz: Kamermans 2010: 37-38.

¹⁰ Pojam padeža, kao i kategorije broja i roda detaljnije će se objasniti u nastavku.

premještati riječi, trebali bi biti pažljiviji da iz „jedne nezgodne situacije ne bi došlo do uznemirujuće“.¹¹

(2) *Yesterday, dog ate my dinner.* vs. *Yesterday, my dinner ate a dog.*

[Jučer, pas je pojeo moju večeru.] vs. [Jučer, moja večera je pojela psa.]

(3) 昨日は私のご飯を犬が食べました。 (*Kinou wa watashi no gohan wo inu ga tabemashita.*) [Yesterday, my dinner, (a/my/our/) dog ate.; Jučer, moju večeru, pas je pojeo.]

(4) 私のご飯を、昨日は、犬が食べました。 (*Watashi no gohan wo, kinou wa, inu ga tabemashita*) [My dinner – yesterday – (a/my/our) dog ate.; Moju večeru, jučer je pas pojeo.]

(5) 昨日は犬が食べました、私のご飯を。 (*Kinou wa inu ga tabemashita, watashi no gohan wo.*) [Yesterday (a/my/our) dog ate; my dinner.; Jučer je pas pojeo, moju večeru.]

(6) 食べました、犬が、私のご飯を、昨日は。 (*Tabemashita, inu ga, watashi no gohan wo, kinou wa.*) [Ate, a dog (did), my dinner, yesterday.; Pojeo je, pas, moju večeru jučer.]

To je zapravo podudarno i s hrvatskim i s latinskim jezikom. „Naime, s obzirom na gramatičko ustrojstvo rečenice, poredak sintaktičkih konstituenata u hrvatskom jeziku prilično je slobodan, što znači da elementi kojima se izriču sintaktičke kategorije mogu zamjenjivati mjesto u rečenici, a da se ne promjeni njihov međusobni odnos“ (Barić et al. 2006: 583). Redosljed riječi u latinskom također nije određen prema funkciji riječi

¹¹ Primjeri su uzeti iz: Kamermans 2010: 36-38.

u rečenici jer je njihova sintaktička funkcija jasno vidljiva iz gramatičkih nastavaka neovisno o njihovu položaju u rečenici. Također, one se ne stavljaju nasumce - normalnom redosljedu rečenice na početak se postavlja tema govora ili teksta, a „rimski političari i povjesničari (pogotovo Cezar i Salustije) stavljali su predikat na kraj rečenice“ (Panhuis 2006: 187).

Iz dosad napisanog vidljivo je da se u japanskom jeziku (kao uostalom i u latinskom i hrvatskom, za razliku od engleskog) ne moramo strogo držati SOV redosljeda konstituenata.

IMENICE

U nastavku rada predmet istraživanja sužit ću na jednu od vrsta riječi – imenice, što za cilj ima prikazati ovu vrlo zastupljenu vrstu riječi, ali i ukazati na izražene tipološke razlike i podudarnosti među jezicima koji su predmet mog istraživanja. U ovom poglavlju obradit ću pitanje roda, broja i padeža u japanskom jeziku, uz usporedbu s imenicama u latinskom i hrvatskom jeziku.

Imenice u latinskom i hrvatskom jeziku imaju rod, broj i padež¹², ali to nije slučaj u japanskom. Imenice u latinskom jeziku tradicionalno se dijele u pet deklinacijskih obrazaca te se rod imenice prepoznaje ili po značenju (semantički) ili po završetku nominativa singulara (formalno). U riječima koje se dekliniraju razlikujemo osnovu i padežni nastavak kao u primjerima: *silva, -ae, f.* – 'šuma'; *filius, -i, m.* – 'sin'; *corpus, -oris, n.* – 'tijelo'; *fructus, -us, m.* – 'plod'; *res, rei, f.* – 'stvar'. Pritom padežni nastavak izražava sintaktičke uloge.

Imenice u hrvatskom jeziku se, kao i one u latinskom jeziku, mijenjaju po padežima, s time da hrvatski jezik ima sedam padeža (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ i instrumental). Uz padež, padežni nastavci ujedno izražavaju i broj, a djelomično i rod imenica. „Gramatički rod imenica koje označuju što živo najčešće odgovara spolu ali kad se imenica odnosi na neživo ili na biljke rod je samo gramatička kategorija.“¹³

¹² O kategorijama Matasović piše sljedeće: "Gramatičke su kategorije skupovi oblika pojedinih riječi (u jezicima s morfologijom), ili skupovi sintaktičkih okolina u kojima se riječi određene vrste (imenice, glagoli, pridjevi, i sl.) mogu pojavljivati. Kategorije uvijek zavise od vrste, ili podvrste riječi (npr. samo kvalitativni pridjevi, koji izražavaju svojstva, u hrvatskome imaju komparaciju). Kategorije se obično dijele na imeničke (npr. rod, broj i padež) i glagolske (npr. vrijeme, glagolski način ili stanje)." Matasović 2011: 77.

¹³ Izvor: Hrvatska školska gramatika [online], dostupno na: <https://gramatika.hr/pravilo/imenice/17/#pravilo>

Za razliku od hrvatskog i latinskog jezika, padežna značenja u japanskom jeziku izriču se česticama te im one daju određenu gramatičku funkciju, čime bi se moglo uvjetno reći da zamjenjuju padeže. Kako u japanskom ne postoji gramatička kategorija roda, govornici se služe nečime što bi se moglo nazvati rodnim ulogama. Pošto se u japanskom koriste različiti nivoi formalnosti, tako se neki određeni stilovi govora povezuju s rodom. Na primjer, što je govor uljudniji i rezerviraniji, u većoj mjeri povezuje se sa ženskim, a ako je više „drzak“ i direktan, povezuje se s muškim govorom. To naravno ne znači da žene ne koriste „muški govor“ ili da muškarci ne koriste „ženski govor“, nego se očekuje da su žene povučenije i da izbjegavaju direktan govor, dok se od muškaraca očekuje samopouzdanje i direktnost. Također postoje riječi koje se doživljavaju kao feminiziranije i ženstvenije poput dvojbene čestice かしら (*kashira*) ili poput, tipično muške, osobne zamjenice 俺 (*ore 'ja'*) (Kamermans 2010: 40 - 41), što međutim nisu gramatičke kategorije, nego registar. Što se tiče kategorije broja, ponekad imenica sama po sebi može imati značenje množine koju moramo shvatiti iz konteksta. Na primjer, imenica ほん (*hon*) 'knjiga' može imati i značenje 'knjige'.

(7) 本はどこですか. (*Hon wa doko desu ka.*) [Gdje je knjiga?/Gdje su knjige?]

Množina se može prepoznati i ako se u rečenici koriste broj ili pridjevi:

(8) 本棚に本がたくさんある. (*Hondana ni hon ga takusan aru.*) [Na polici ima puno knjiga.]

Za izražavanje množine mogu se koristiti sufiksi, najčešće たち (*tachi*) i ら (*ra*) ili se

pak imenica ponavlja (reduplicira), na primjer:¹⁴

(9) 先生 (*sensei*) 'profesor' – 先生たち (*senseitachi*) 'profesori'

(10) 学生 (*gakusei*) 'student' - 学生たち (*gakuseitachi*) 'studenti'

(11) 子ども (*kodomo*) 'dijete' - 子どもたち (*kodomotachi*) 'djeca'

(12) 息子 (*musuko*) 'sin' - 息子ら (*musukora*) 'sinovi'

(13) 社長 (*shachou*) 'predsjednik (firme)' - 社長ら (*shachoura*) 'predsjednici'

(14) 人 (*hito*) 'čovjek' - 人々 (*hitobito*) 'ljudi'

(15) 島 (*shima*) 'otok' - 島々 (*shimajima*) 'otoci'

(16) 時 (*toki*) 'vrijeme' - 時々 (*tokidoki*) 'ponekad'

(17) 所 (*tokoro*) 'mjesto' - 所々 (*tokorodokoro*) 'tu i tamo'

¹⁴ Primjeri su uzeti iz: Bunt 2003: 123-124.

PADEŽI I ČESTICE

Vidjeli smo da se imenske riječi u latinskom jeziku sklanjaju prema šest padeža, kojima se iskazuju razne sintaktičke funkcije. To su nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ i ablativ. U japanskom imamo čestice が (*ga*), に (*ni*), を (*wo*), へ (*he*), で (*de*), の (*no*), と (*to*), も (*mo*) i još mnoge druge, ali za ove navedene možemo reći da imaju padežnu funkciju dok čestica は (*wa*) označuje temu, o čemu ću više govoriti u nastavku. Kada uspoređujemo japanske čestice i hrvatske i latinske padeže moramo istaknuti da neke čestice (naravno, ovisno o kontekstu) mogu imati funkciju koja obuhvaća nekoliko različitih padeža. Na primjer čestica に (*ni*) može imati dativnu i akuzativnu funkciju, čestica が (*ga*) može imati nominativnu, akuzativnu i ablativnu funkciju, itd. Kako bi se pojasnila konkretna sintaktička funkcija čestica u japanskom jeziku, tome pitanju posvetit ću se nešto više prostora. Pri tome ćemo se ograničiti samo na temeljene gramatike japanskog, latinskog i hrvatskog jezika.

TOPIKALIZACIJA

Prije nego li se posvetim pitanju padeža, kratko ću se osvrnuti na pitanje topikalizacije, koje je nezaobilazno u početnom učenju japanskog jezika, a odnosi se na obavijesnu strukturu rečenice. Kako bi se objasnio pojam topikalizacije u japanskom jeziku, važno je reći što je uopće tema. Prema Barić et al. (2006: 398) dio rečenice koji, nadovezujući se na već poznato, nosi manje obavijesti zove se tema, a dio rečenice koji je obavjesniji jer se njime izriče nešto novo i nepoznato zove se rema. „U hrvatskom, osnovno je pravilo reda riječi da tema, stoji na prvom mjestu, a

rema dolazi na drugom“ (Barić et al. 2006: 398). „Rema je dio koji gura dalje komunikaciju, bez nje bi rečenica pružila samo one informacije koje sugovornik ili čitatelj već zna. Time rema ima veću komunikacijsku dinamiku. Rečenične sastavnice određene su prema stupnju komunikacijske dinamike, pa je tema na početku rečenice, a rema na kraju“ (Panhuis 2006: 185)¹⁵. Nadalje, ovisno o kontekstu i situaciji, neki rečenični dijelovi nekad nose više, a nekad manje obavijesti. Manje kad se rečenični dio nadovezuje na prethodno već izrečeno i poznato, više kad se njime iskazuje nešto novo i nepoznato. Prema Maynardu (1997: 107), tema ne predstavlja određenu gramatičku funkciju poput subjekta ili predikata, nego označuje dio informacije o kojoj se govori u rečenici ili tekstu.

Za razliku od hrvatskog i latinskog, japanski jezik pripada grupi jezika koji razlikuju temu i rečenični subjekt. Obje su kategorije označene česticama, pa tako は (*wa*) označuje temu, dok čestica が (*ga*) označuje „gramatički subjekt“ (Matovac 2008: 218), što se u hrvatskom i latinskom izražava nominativom (vidi sljedeće poglavlje). Također je bitno ukazati na činjenicu da se „čestice は (*wa*) i が (*ga*) u određenim konstrukcijama međusobno mogu zamjenjivati bez utjecaja na istinitost rečenice zbog čega često zna doći do zabune u razumijevanju teme i subjekta. Zbog razlikovanja rečenične teme od rečeničnog subjekta europocentrični pristup objašnjavanju sintaktičke pojave subjekta neprimjeren je opisu japanske rečenice“ (Matovac 2008: 217). Prema tome imenska skupina obilježena česticom は (*wa*) predstavlja ono o čemu se govori, dok bi s druge strane subjektivizirana imenska skupina obilježena česticom が (*ga*) izražavala vršitelja radnje. „Jedna od najčešćih osnovnih funkcija čestice が (*ga*) je naglašavanje onoga čemu je

¹⁵ Detaljan opis topikalizacije u latinskom jeziku nalazi se u: Spevak 2010: 75-87.

pridodana sintaktička funkcija subjekta, pa se takav subjekt naziva i naglašenim subjektom, a topikalizirani subjekt označen česticom は (*wa*) odnosi se na nešto što je već poznato govorniku i sugovorniku (najčešće već spomenuto u prijašnjem razgovoru)“ (Matovac 2008: 219).

Bunt daje sljedeće primjere:¹⁶

(18) スミスさんはアメリカ人ですか. (*Sumisu san wa Amerikajin desu ka.*)

[Je li gospodin Smith Amerikanac?]

Kada je tema uspostavljena, može se izostaviti u komentarima, odgovorima ili pitanjima na tu temu:

(19) いいえ、カナダ人です. (*ie, Kanadajin desu.*) [Ne, Kanađanin (je).]

Nova tema otvara se označivanjem nove riječi kao teme:

(20) スミスさんはカナダ人です. ラパポートさんは? (*Sumisu san wa Kanadajin desu. Rappaport san wa?*) [Gospodin Smith je Kanađanin. A gospodin Rapaport?]

Primjeri (18) – (20) tipični su i osnovni primjeri za razumijevanje čestice は (*wa*) kada označuje subjekt/temu.

Primjeri¹⁷ koji slijede, zbog čega se čestica は (*wa*) i naziva višeznačnom, netipični su u usporedbi s latinskim ili hrvatskim jezikom, jer se čestica は (*wa*) može prevoditi kao „što se tiče...“:

¹⁶ Bunt 2003: 149.

¹⁷ Bunt 2003: 150.

(21) 阿部さんは東京です. (*Abe san wa Tokyo desu.*) [Što se tiče Abea, on je u Tokiju. / A Abe, (e pa) on je u Tokiju.]

(22) 僕はうなぎだ. (*Boku wa unagi da.*) [Što se mene tiče, ja ću jegulju. / E (pa) ja ću jegulju.]

Moramo paziti na kontekst. Primjeri (21) - (22), ako bi se prevodili poput primjera (18) - (20) (**Abe san je Tokyo; *Ja sam jegulja*), nemaju baš smisla. Ovdje vidimo u kojoj mjeri razumijevanje japanskog (ali ne samo i japanskog) jezika počiva na ispravnom tumačenju konteksta.

Čestica は (*wa*) može stajati i na kraju rečenice, čime se predikat izostavlja kada je očito da je riječ o pitanjima:

(23) お名前は? (*Onamae wa?*) [(Vaše) ime?]¹⁸

(24) 明日は? (*Ashita wa?*) [(A) sutra?]

Čestica は (*wa*) isto tako može označavati topikalizaciju imenice ili imenske skupine koja je u funkciji objekta te se u tom slučaju koristi umjesto čestice を (*wo*). U primjeru¹⁹ rečenice テレビはよく見ます (*terebi wa yoku mimasu*), は (*wa*) ukazuje na dvije stvari: prva je osnovna informacija da netko gleda puno televizije, a druga je ta da nam je govornik imao potrebu izjasniti kako se iskaz eksplicitno odnosi samo na televiziju, ali nam također govori da se to **ne** odnosi na (posuđene) filmove.

Prema tome bi onda bilo da je 『X』は (*wa*) 『Y』, u kontekstu od X, vrijedi Y, ono

¹⁸ Bunt 2003: 151.

¹⁹ Kamermans 2010: 167-168.

što je izvan konteksta od X, Y ne vrijedi. Tako da nam čestica は (*wa*) ne govori samo ono što vrijedi za kontekst, nego i ono što za njega ne vrijedi.

NOMINATIV

Za nominativ znamo da u latinskom, ili primjerice u hrvatskom jeziku, označuje rečenični subjekt. Rječnik japanskog jezika *A Dictionary of Basic Japanese Grammar* (Makino i Tsutsui, 1994) opisuje subjekt kao rečenični član koji je označen česticom が (*ga*). Na primjer:²⁰

(25) ジョンがりんごを食べた. (*Jon ga ringo wo tabeta.*) [John je pojeo jabuku.]

Isto tako se u gore spomenutom rječniku ističe da je subjekt vrlo često topikaliziran, u kom slučaju je označen česticom は (*wa*), pri čemu treba imati na umu da nisu sve topikalizirane imenske skupine označene česticom は (*wa*) subjekti već mogu imati i druge funkcije s obzirom na višeznačnost ove čestice.

Čestica は (*wa*) ima i važnu gramatičku funkciju uspoređivanja kada „može obilježavati subjekt i kada on nije topik“ (Matovac 2008: 217) Tako je u primjeru:²¹

(26) ステーキは美味しいです. (*Suteki wa oishii desu.*) [Odrezak je ukusan (za razliku od druge hrane).]

„Za označavanje subjekta u zavisnosloženim rečenicama koristi se čestica が (*ga*)

²⁰ Primjer je uzet iz: Makino i Tsutsui 1994: 11.

²¹ Primjer je uzet iz: Matovac 2008: 219.

jer je subjekt nešto novo u odnosu na temu koja je sadržana u glavnoj rečenici“ (Matovac 2008: 218):

(27) 地震は私が結婚した年に起きました²². (*Jishin wa watashi ga kekkon shita toshi ni okimashita.*) [Potres se je dogodio te godine kada sam se udala.]

(28) 京野さんが薦めてくれた本はなんでしたか. (*Kyouno san ga susumete kureta hon wa nan deshita ka?*) [Koja je bila knjiga koju ti je g. Kyono preporučio?]

„Čestica が (ga) koristi se kada je informacija koju donosi prvi put uvedena u diskurs te se odnosi na govorniku i sugovorniku nešto novo i nepoznato“ (Matovac 2008: 218). Također se koristi kada predstavlja novi subjekt. Na primjer, najviše se može primijetiti u bajkama i drugim pričama.

(29) 昔々、浜辺に漁師が一人で住んでいました。漁師はぐいと釣竿をととても大事にしました。²³ (*Mukashi mukashi, hamabe ni ryoushi ga hitori de sundeshita.* *Ryoushi wa gui to tsurizao o totemo daiji ni shimashita.*) [Jednom davno bio je ribar koji je živio sam kraj mora. Ribar se brinuo za pribor i štap.]

U takvim pričama ćemo često vidjeti mješavinu は (wa) i が (ga), kao u primjeru (29), a sve ovisi o tome je li samo subjekt ili tema.

„U slučajevima u kojima je subjekt upitna riječ tada se koristi čestica が (ga) jer se upitne riječi u službi subjekta uvijek odnose na neku novu i nepoznatu

²² Primjeri su uzeti iz: Bunt 2003: 151.

²³ Primjer je uzet iz: Bunt 2003: 154.

informaciju“ (Matovac 2008: 218).

Pogledajmo primjere:²⁴

(30) 誰が来ましたか. (*Dare ga kimashita ka?*) [Tko je došao?]

Uporaba は (*wa*) umjesto が (*ga*) dovela bi do drugog, možda i pomalo uvredljivog značenja:

(31) 誰は来ましたか. (*Dare wa kimashita ka?*) [Tko je, za razliku od nekog drugog, došao?]

Čestica が (*ga*) u svojstvu subjekta unutar odnosnih rečenica ponekad može biti zamijenjena česticom の (*no*) u svojstvu subjekta. Na primjer:²⁵

(32) ジョンの食べたステーキは高かったです. (*John no tabeta suteki wa takakatta desu.*) [Odrezak, koji je John pojeo, bio je skup.]

GENITIV

„U hrvatskom jeziku genitiv je padež ticanja. On ima najšire i najopćenitije značenje. On znači da je kakav predmet (u širem smislu) u odnosu s nekim drugim predmetom. Taj odnos može biti prostorni ili vremenski, a može biti i logički složeniji, tj. može značiti udaljavanje predmeta od predmeta, pripadnost predmeta drugom predmetu, svojstvo predmeta, dio predmeta, izuzimanje, potjecanje, uzročno-posljedičnu povezanost među predmetima ili događajima i dr.“ (Silić i Pranjković 2005: 200).

U latinskom jeziku genitiv ima nekoliko funkcija, a kako se udžbenicima za početno učenje one objašnjavaju čak i kada se radi o načinu izražavanja sintaktičkih funkcija

²⁴ Kamermans 2010: 169.

²⁵ Primjer je uzet iz: Matovac 2008: 220.

koje latinski dijeli s hrvatskim jezikom, ovdje ćemo ih detaljnije opisati. Prema Gortan et al. (1987: 203-211), genitiv može biti posvojni, subjektni i objektni, bližeg određivanja, svojstva, dijelni, uz pridjeve, kao i genitiv sjećanja, krivnje, vrijednosti i genitiv uz *interest* i *refert*. Mnoge od ovih uporaba ne nalazimo u japanskom jeziku. U nastavku navest ću neke od uloga koje latinski i japanski jezik dijele primjenjujući metodu opisa kakvu nalazimo u latinskim početnicama.

Posvojni genitiv

„Posvojni genitiv označuje posjednika (lat. *possessor*), tj. predmet (posebno često osobu) kojemu što pripada, onoga koji što posjeduje i dolazi uz imenske riječi što označuju posjedovano (lat. *possessum*), npr. *sestra moga prijatelja*, *kuća njezina brata*.“ (Silić i Pranjković 2005: 201). Tako je i u latinskom jeziku:²⁶

(33) *Liber discipuli*. [Učeničova knjiga.]

(34) *Exercitus hostium*. [Neprijateljska vojska.]

Kao i u hrvatskom jeziku, atribut stoji u istom broju, rodu i padežu s imenicom koju opisuje:

(35) *Liber boni discipuli*. [Knjiga dobrog učenika.]

(36) *Exercitus hostium nostrorum*. [Vojska naših neprijatelja.]

Funkciju posvojnog genitiva u japanskom jeziku ima čestica の (*no*) (Kaiser et al. 2013: 50):

(37) 父の友達.²⁷ (*Chichi no tomodachi*.) [Očev prijatelj.]

(38) 日本の車. (*Nihon no kuruma*.) [Japanski auto.]

²⁶ Primjeri su uzeti iz: Gortan et al. 1987: 204.

²⁷ Primjeri su vlastiti.

(39) 英語の辞書. (*Eigo no jisho*.) [Engleski rječnik.]

Dijelni genitiv

U hrvatskom jeziku „dijelni ili partitivni genitiv dolazi uz riječi koje označuju količinu (obično imenice i priloge), mjeru kakve tvari ili uz brojeve, npr. *malo vremena*, *mnoštvo prolaznika*, *čša vode*, *litra mlijeka*, *sedam pitanja*, *dvoje djece*. Može dolaziti i uz glagole: *zatražiti kruha*, *dodati soli*, *vrijedan pozornosti*.“ (Silić i Pranjko*vić* 2005: 202).

U latinskom jeziku je isto tako:²⁸

(40) *Magnus numerus servorum*. [Velik broj robova.]

(41) *Multum argenti*. [Mnogo srebra.]

(42) *Reliquum vitae*. [Ostatak života.]

U japanskom jeziku i za dijelni genitiv koristi se čestica の (*no*):

(43) たくさんのプレゼント²⁹. (*Takusan no purezento*.) [Puno poklona.]

U sljedećim primjerima u prijevodu s japanskog na hrvatski, genitiv bi se prevodio s prijedlogom *od*:

(44) 10 歳の子供.³⁰ (*Ju sai no kodomo*.) [Dijete od 10 godina.]

(45) 100 円の切手. (*Hyaku en no kitte*.) [Marka od sto yena.]

(46) 60 ワットの電球. (*Rokujuu watto no denkyu*.) [Žarulja od 60 vata.]

²⁸ Primjeri su uzeti iz: Gortan et al. 1987: 207.

²⁹ Primjer je uzet iz: Kaiser et al. 2013: 53.

³⁰ Primjeri su uzeti iz: Kaiser et al. 2013: 53.

DATIV

„Dativ je padež neupravnog ili daljeg objekta te stoji uz prelazne i neprelazne glagole i uz pridjeve“ (Gortan et al. 1987: 197). U latinskom postoji dativ neizravnog objekta, koristi, etički, dativ radnog lica, posvojni i svrhe. Prema Silić i Pranjković, u hrvatskom jeziku temeljno je značenje dativa negranična direktivnost, a to znači odnos između dvaju predmeta koji pretpostavlja približavanje jednoga predmeta drugomu, i to tako da jedan predmet služi kao orijentir drugomu (kad se kaže *ići k šumi* ili *k šumi*, to ne mora pretpostavljati da će se u šumu doista i doći, za razliku od akuzativnog značenja: *ići u šumu*). Iz toga su se onda razvila značenja cilja, davanja, pripadanja, namjene i sl. (Silić i Pranjković 2005: 219).

Dativ neizravnog objekta

(47) *Magister librum discipulo dedit.*³¹ [Učitelj je učeniku dao knjigu.]

(48) *Cives legibus parent.* [Građani se pokoravaju zakonima.]

(49) *Diffido adulatori.* [Ne vjerujem laskavcu.]

U japanskom se za izricanje neizravnog objekta koristi čestica に (*ni*) (Bunt 2003: 161):

(50) 姉に本を上げました。³² (*Ane ni hon wo agemashita.*) [Dala sam sestri knjigu.]

(51) 経緯を先生に話した。 (*Ikisatsu wo sensei ni hanashita.*) [Profesoru/ici sam ispričala pozadinu (okolnosti).]

(52) 高雄は毎週お母さんに手紙を書いています。 (*Takao wa maishuu okaasan ni*

³¹ Primjeri su uzeti iz: Gortan et al. 1987: 197.

³² Primjeri su uzeti iz: Bunt 2003: 161.

tegami wo kaite imasu.) [Takao svaki tjedan majci piše pisma.]

U hrvatskom jeziku neizravni objekt može biti i u genitivu (*Zasitio se igrice*), dativu, akuzativu s prijedlogom (*Zagledala se u daljinu*), lokativu (*Razmišljao je o nogometu*) i instrumentalu (*Dobro je vladao matematikom*).³³

Dativ radnog lica

U latinskom jeziku „dativ radnog lica izriče vršitelja radnje i ide uz gerundiv (glagolski pridjev koji ima pasivno značenje i izriče radnju koju treba vršiti)“ (Gortan et al. 1987: 201-202). Najčešće se koristi u perifrastičnoj konjugaciji pasivnoj. U perifrastičnoj (opisnoj) konjugaciji pasivnoj dolazi gerundiv s glagolom *esse* (biti), a prevodi se glagolima *treba, mora, valja* i to u vremenu u kojem je glagol *esse* i infinitivom glagola koji je u gerundivu. Ako je perifrastična konjugacija pasivna niječna, prevodi se glagolima *ne mora se, ne smije se, ne može se* + infinitiv.

(53) *Patria amanda est.*³⁴ [Treba voljeti domovinu.]

(54) *Castra relinquenda non erant.* [Nije se smio napustiti tabor.]

Gerundiv se sa subjektom slaže u rodu, broju i padežu. Predmet na koji prelazi radnja gerundiva je u nominativu, ali u prijevodu subjekt latinske rečenice u hrvatskom postaje objekt (u akuzativu). „Lice koje vrši radnju u latinskom je u dativu te se prevodi nominativom i time postaje subjekt“ (Gortan et al. 1987: 251):

(55) *Civi patria amanda est.* [Građanin mora voljeti domovinu.]

(56) *Discipulo discendem est.* [Učenik treba da uči.]

³³ Izvor: Hrvatska školska gramatika [online], dostupno na: <https://gramatika.hr/pravilo/objekt/77/>

³⁴ Primjeri su uzeti iz: Gortan et al. 1987: 251.

Slično je u japanskom. Čestica に (*ni*) koja označuje dativ, u pasivnim, kauzativnim i kauzativno pasivnim rečenicama, označuje vršitelja radnje koji se prevodi nominativom.

Pasiv:

(57) 先生に怒られました。³⁵ (*Sensei ni okorare mashita.*) [Profesor/ica se naljutio/la (na mene) / Naljutio/la sam profesora/icu.]

Ovaj primjer prevodimo aktivnim značenjem, jer pasivnim prijevodom (**Profesor je bio naljućen (s moje strane)*) nije u skladu s pravilima hrvatskog standardnog jezika.

Kauzativ:

(58) 子供たちに部屋を片付けさせた。 (*Kodomotachi ni heya wo katazukesasete.*)
[Djeca su natjerana da pospreme sobu / Zadala sam djeci da pospreme sobu.]

Kauzativ pasivni:

(59) 父に勉強させられた。 (*Chichi ni benkyou saserareta.*) [Natjerana sam da učim od (strane) oca / Otac me natjerao da učim.]

Iz primjera (67) – (73) vidimo da se u pasivu, gdje je i u latinskom i u japanskom jeziku dativ vršitelj radnje, prevodi na hrvatski nominativom te se s oba jezika ovakva konstrukcija prevodi na hrvatski kako se nešto treba (ili je netko natjeran) ili se mora učiniti.

³⁵ Primjeri su uzeti iz: Bunt 2003: 162-163.

AKUZATIV

U latinskom postoji akuzativ cilja, izravnog objekta, prostora, vremena i uzvikivanja (Gortan et al. 1987: 187). Tim akuzativima u japanskom odgovaraju različite čestice koje izriču gore navedene funkcije. „U hrvatskom jeziku temeljno je značenje akuzativa granična direktivnost, tj. odnos među dvama predmetima u kojem jedan predmet, kakav njegov dio ili prostor u njegovoj blizini služe kao cilj kretanja ili kakve druge aktivnosti vezane za drugi predmet“ (Silić i Pranjković 2005: 223).

Akuzativ cilja

„U hrvatskom jeziku akuzativom se daje obavijest o tome da se taj cilj doista dostiže, da služi kao stvarna granica kretanju. Kad se kaže *ići (k) šumi (dativ)*, šuma je samo orijentir kretanja, radnja se izvršava ako se napravo samo dva-tri koraka u smjeru šume, dok *ići u šumu* predstavlja dostizanje cilja“ (Silić i Pranjković 2005: 223).

U latinskim gramatikama (Gortan et al. 1987: 187-197) tumači se da akuzativ cilja stoji uz glagole kretanja. Imamo akuzativ cilja bez prijedloga, to su uglavnom imenice imena gradova i manjih otoka, imenice *domus* [dom/kuća] i *rus* [selo], zatim u izrazima poput *exequias ire* [ići na sprovod]. U ostalim slučajevima ispred akuzativa stoji prijedlog *in* ili *ad*:

(60) *Eo domus*.³⁶ [Idem kući.]

(61) *Eo Romam/Carthaginem/Athenas*. [Idem u Rim/Kartagu/Atenu.]

(62) *Eo in urbem Romam*. [Idem u grad Rim.]

(63) *Navigo Delum, in insulam Graeciae*. [Plovim na grčki otok Del.]

U japanskom se nakon imenice koja označava mjesto/cilj domeće čestica *に (ni)*,

³⁶ Primjeri su uzeti iz: Gortan et al. 1987: 187.

nakon koje slijedi glagol kretanja (Kaiser et al. 2013: 58):

(64) 学校に行きます. (*Gakkou ni ikimasu.*) [Idem u školu.]

(65) 家に帰ります. (*Ie ni kaerimasu.*) [Ići/vraćati se doma.]

Čestica に (*ni*) izriče i mjesto na kojem se kretnja događa ili se dogodila (Bunt 2003: 161):

(66) 犬が部屋に入った. (*Inu ga heya ni haitta.*) [Pas je ušao u sobu.]

(67) 冷蔵庫に入れてください. (*Reizoko ni irete kudasai.*) [Molim te stavi u frižider.]

Također se u ovom slučaju može koristiti i čestica へ (*he*) jer se i ona koristi s glagolima kretanja. Čestice に (*ni*) i へ (*he*) često se zamjenjuju a da značenje rečenice ostane nepromijenjeno (Kaiser et al. 2013: 72).

Akuzativ izravnog objekta

Izravni objekt označuje predmet na kojemu se vrši radnja. U hrvatskom jeziku akuzativ izravnog objekta dolazi kao dopuna prijelaznim glagolima i u rečenici označuje predmet koji je izravno uključen u radnju, koji u pravilu mijenja i samu narav radnje. Primjeri: *pisati pismo*, *graditi školu*, *tražiti posao*, *brati jagode* (Silić i Pranjković 2005: 223). Tome odgovaraju primjeri iz latinskog jezika:³⁷

(68) *Pater matrem vidit.* [Otac vidi majku.]

(69) *Librum legimus.* [Čitam knjigu.]

(70) *Laingvam Latinam discimus.* [Učimo latinski jezik.]

³⁷ Gortan et al. 1987: 188.

U japanskom bi se u ovom slučaju koristila čestica を (*wo*) koja označuje izravni objekt (Bunt 2003: 157):

(71) リンゴを食べます.³⁸ (*Ringo wo tabemasu.*) [Jedem jabuku.]

(72) テレビを見ます. (*Terebi wo mimasu.*) [Gledam televiziju.]

(73) 音楽を聞きます. (*Ongaku wo kikimasu.*) [Slušam muziku.]

Kad se koriste glagoli želje, glagol + たい(*tai*), 欲しい (*hoshii*) ili potrebe 要る (*iru*), ひつよう (*hitsuyou*), objekt se označava česticom が(*ga*) jer ona **uvijek** ide s navedenim glagolima:

(74) 犬が欲しい. (*Inu ga hoshii.*) [Želim psa.]

(75) ビールが飲みたい. (*Biiru ga nomitai.*) [Želim popiti pivo / Popio/la bih pivo.]

(76) 庭の広い家が欲しい. (*Niwa no hiroi ie ga hoshii.*) [Želim kuću s velikim vrtom.]

U sljedećim primjerima čestica が(*ga*) koristi se:

- u rečenicama s glagolima ある/あります(*arimasu*) [biti/imati za neživo] i いる/います (*imasu*) [biti/imati za živo]:

(77) お金がありません. (*Okane ga arimasen.*) [Nemam novaca/Nema novaca.]

(78) 姉がいます. (*Ane ga imasu.*) [Imam stariju sestru.]

³⁸ Primjeri su vlastiti

- s potencijalnim glagolima i glagolima mogućnosti:³⁹

(79) ロシア語ができますか. (*Roshiago ga dekimasu ka?*) [Možeš li govoriti ruski?]

(80) 魚が食べられない. (*Sakana ga taberarenai.*) [Ne mogu jesti ribu.]

- s glagolima percepcije (*vidjeti, čuti, okusiti...*):

(81) あの音が聞こえますか. (*Ano oto ga kikoemasu ka?*) [Možeš li čuti taj zvuk?]

(82) 飛行機から富士山が見えた. (*Hikouki kara Fuji san ga mieta.*) [Iz aviona sam mogla vidjeti planinu Fuji.]

ABLATIV

Ablativ je padež udaljavanja, koji ima i funkciju lokativa i instrumentala (Gortan et al. 1987: 213).

Ablativ mjesta

U latinskim gramatikama ablativom mjesta naziva se stari lokativ koji se sačuvao u imenima gradova i manjih otoka te se u 1. i 2. deklinaciji izjednačio s genitivom (izgleda poput genitiva) (Gortan et al. 1987: 218):

(83) Domi maneo.⁴⁰ [Ostajem doma.]

(84) Humi iaceo. [Ležim na zemlji.]

(85) *Romani idoneo loco castra fecerunt.* [Rimljani su na prikladnom mjestu napravili tabor.]

(86) Aestate iucundius ruri quam in urbe vivitur. [Ljeti se ugodnije živi na selu]

³⁹ Primjeri su uzeti iz: Bunt 2003: 154-156.

⁴⁰ Primjeri su uzeti iz: Gortan et al. 1987: 217-218.

nego u gradu.]

(87) *Exercitus Appia via profectus est.* [Vojska je išla Apijevom cestom.]

U latinskom, kao i u hrvatskom jeziku „lokativ označuje mjesto, i to mjesto vezano uz mirovanje, statičnost i nepokretnost. U takvu značenju mjesta u pravilu je isključeno kretanje ili se ono odvija unutar granica predmeta označena imenicom u lokativu te takav lokativ u najvećem broju slučajeva služi kao priložna oznaka ili kao dalji (neizravni) objekt. U hrvatskom standardnom jeziku lokativ dolazi isključivo uz prijedloge a to su *na, o, po, u* koji dolaze i s akuzativom, te *pri*, jedini prijedlog koji dolazi samo s lokativom“ (Silić i Pranjković 2005: 230).

U japanskom jeziku za izricanje mjesta koristi se čestica *に (ni)*, koja označuje lokaciju uz glagole stanja te čestica *で (de)* za lokaciju na kojoj se odvija neka radnja (Kaiser 2013: 57-67):

(88) 彼らはテーブルに座っている。 (*Karera wa teburu ni suwatte iru.*) [Oni sjede za stolom.]

(89) 兄は大阪に住んでいます。 (*Ani wa Osaka ni sunde imasu.*) [Moj (stariji) brat živi u Osaki.]

(90) 公園で遊びます。 (*Koen de asobimasu.*) [Igram se u parku.]

(91) 図書館で勉強しています。 (*Toshokan de benkyou shite imasu.*) [Učim u knjižnici.]

Ablativ sredstva

Ovim ablativom se označuje sredstvo kojim se vrši glagolska radnja (Gortan et al. 1987: 221):

(92) *Hamo pisces capimus.* [Udicom hvatamo ribe.]

(93) *Senex baculo nititur.* [Starac se upire o štap.]

(94) *Torquatus filium securi percuti iussit.* [Torkvat dade sjekrom pogubiti sina.]

U japanskom se sredstvo vršenja radnje označuje česticom で (*de*):

(95) 赤ペンで書いている。 (*Aka pen de kaite iru.*) [Pišem crvenom kemijskom.]

(96) 飛行機でアメリカに来ました。 (*Hikouki de Amerika ni kimashita.*) [Avionom sam stigla/došla u Ameriku.]

„U hrvatskom jeziku u ovom slučaju dolazi instrumental sredstva koji označuje predmet kojim se ili uz pomoć kojega se obavlja kakva radnja, npr.: *putovati vlakom*, *prijetiti prstom*, *častiti kavom*, *mahati krilima*“ (Silić i Pranjković 2005: 234).

Ablativ društva

Socijalni ablativ pokazuje društvo ili pratnju. U latinskom jeziku redovno mu prethodi prijedlog *cum* [s/sa.] (Gortan et al. 1987: 223):

(97) *Crassus cum filio domum rediit.*⁴¹ [Kras se sa sinom vratio kući.]

(98) *Dardani ingentibus copiis in Macedoniam transcenderunt.* [Dardanci su s_ golemim četama prešli u Makedoniju.]

U japanskom se društvo označuje česticom と (*to*) koja je također i veznik *i* (Bunt, 2008: 164):

⁴¹ Primjeri su uzeti iz: Gortan et al. 1987: 223.

(99) 友達と行きました。⁴² (*Tomodachi to ikimashita.*) [Išao/la sam s prijateljem.]

(100) 先週家族と映画を見に行った。 (*Senshuu kazoku to eiga wo mi ni itta.*) [Prošli tjedan sam s familijom išao/la gledati film.]

(101) 私は日本人と結婚しました。 (*Watashi wa nihonjin to kekkon shimashita.*) [Udala sam se za Japanca/Oženio sam se s Japankom.]

„U hrvatskom jeziku društvo se izriče instrumentalom s prijedlogom s(a) koji je najčešći i najtipičniji instrumentalni prijedlog. Njemu je svojstveno jedno od dvaju glavnih značenja instrumentala (drugo je značenje sredstva koje se izriče bez prijedloga), a to je socijativno značenje, značenje društva, udruženosti, prostornog zajedništva predmeta i sl., npr. *Druži se samo sa starijima, S njima još nismo razgovarali.*“ (Silić i Pranjković 2005: 236).

⁴² Primjeri su uzeti iz: Bunt 2003: 164.

ZAKLJUČAK

Na temelju usporedbe podataka iz raznih gramatika i lingvističke literature, moguće je zamijetiti dodirne točke u gramatičkim strukturama japanskog, latinskog (i hrvatskog) jezika. Latinski i japanski dijele redosljed riječi u rečenici (SOV), a u sva tri jezika red riječi je poprilično slobodan, što bi značilo da se riječi u rečenici mogu zamjenjivati a da značenje ostane nepromijenjeno. Imenice u hrvatskom i latinskom jeziku imaju rod, broj i padež, dok japanski ne poznaje kategoriju roda (koriste se „rodne uloge“), za broj se po potrebi signalizira sufiksom, a padežnim funkcijama korespondiraju čestice. U poglavlju o padežima i česticama, zbog ograničenosti rada, više sam se fokusirala na sličnosti s ciljem da pojasnim i približim japanske čestice govornicima hrvatskog jezika. Iz istog razloga nisam obradila pitanje uloge prijedloga u izricanju padeža. Tako možemo primijetiti kako sva tri jezika dijele genitiv (posvojni, dijelni i s prijedlogom od), dativ (neizravnog objekta, dativ radnog lica), akuzativ (cilja, izravnog objekta), dok ablativ odgovara ulozi hrvatskog lokativa i instrumentala za sredstvo i društvo. Tako je unatoč činjenici da se japanski jezik u izricanju padežnih značenja služi česticama. U raznim udžbenicima japanskog jezika koji su na engleskom nedostaju sustavnija gramatička objašnjenja, pogotovo takva koja bi olakšala proces učenja studentima japanologije s hrvatskog govornog područja. Zbog nedostatka literature na hrvatskom jeziku može doći do prepreka u smislu nerazumijevanja i pogrešno tumačenog jezika. Uspoređujući latinsku, hrvatsku i japansku gramatiku došla sam i do zaključka da svaki jezik ima istu srž. Kako bih pojasnila, poslužit ću se citatom Matasovića (2011: 63) „*Grammatica una et eadem est secundum substantiam in omnibus linguis, licet accidentaliter varietur*” [Gramatika je po svojoj biti jedna te ista u svim jezicima, čak i ako se u slučajnostima razlikuje.] Također u istom djelu govori

o univerzalnoj gramatici⁴³ te kako svi jezici imaju fonologiju, sintaksu (+morfologiju), semantiku i pragmatiku. Ovim radom pokazala sam odabrane tipološke karakteristike koje obrađeni jezici dijele, te, nadam se, ostvarila svrhu rada, a to je pojašnjenje uporabe čestica u japanskom jeziku koje korespondiraju s hrvatskim i latinskim nastavcima.

⁴³ Detaljan opis univerzalne gramatike nalazi se u Matasović 2011: 63-107.

LITERATURA:

Auburger, Leopold: Pregledna morfologija pravih glagolskih imenica hrvatskoga književnog jezika, 2015.

Barić Eugenija, Lončarić Mijo, Malić Dragica, Pavešić Slavko, Peti Mirko, Zečević Vesna, Znika Marija – Hrvatska gramatika 4. izdanje, Školska knjiga, 2006.

Bennett, Charles E. - New Latin Grammar – Ithaca, New York, 1918.

Bunt, Jonathan - Oxford Japanese Grammar and Verbs - Oxford University Press, 2003.

Comrie B., Matthews S., Polinsky M. – Atlas jezika, dopunjeno izdanje, Stanek d.o.o., Varaždin, 2004.

Comrie Bernard – Language Universals and Linguistic Typology, second edition, The University of Chicago Press, 1989.

EF Education first (2021) – Resources for learning english, Gerund, dostupno na: <https://www.ef.com/wwen/english-resources/english-grammar/gerund/>

Gortan Veljko, Gorski Oton, Pauš Pavao – Latinska gramatika, osmo izdanje – Školska knjiga, 1987.

Hudeček Lana, Mihaljević Milica – Hrvatska školska gramatika [online], dostupno na:

<https://gramatika.hr/#>

Kaiser S., Y. Ichikawa, N. Kobayashi, H. Yamamoto - Japanese: A Comprehensive Grammar, Routledge, 2013.

Kamermans, Michiel - An Introduction to Japanese Syntax, Grammar and Language - SJGR Publishing, 2010.

Kuroda, Sige-Yuki - Japanese Syntax and Semantics - Springer Science + Business Media, 1992.

Makino S., Tsutsui M. (1994): A Dictionary of Basic Japanese Grammar, Tokyo, The Japan Times, Ltd. (DIC).

Matasović, Ranko – Jezična raznolikost svijeta, 2011, Algoritam, Zagreb, drugo izdanje

Matasović, Ranko – Uvod u poredbenu lingvistiku, Matica Hrvatska, Zagreb, 2001

Matovac, Darko (2008) - Subjekt u japanskom jeziku, Strani jezici 37 (3), pp. 215-226

Maynard, Senko K. - Japanese Communication - Language and Thought in Context - University of Hawaii Press, 1997.

Maynard, Senko K. - Principles of Japanese Discourse - A Handbook - Cambridge

University Press, 1998.

Panhius, Dirk – Latin grammar, The University of Michigan press, 2006.

Pinkster, Harm – Latin Syntax and Semantics (Romance Linguistics) – Routledge, 1990.

Rijkhoff, Jan - Linguistic Typology: A short history and some current issues",

Tidsskrift for Sprogforskning 5(1):1-18, dostupno na:

https://www.researchgate.net/publication/236011755_Linguistic_Typology_a_short_history_and_some_current_issues

Silić Josip, Pranjković Ivo – Gramatika hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

Spevak, Olga – Constituent Order in Classical Latin Prose, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2010.

Tsujimura, Natsuko - The Handbook of Japanese Linguistics (Blackwell Handbooks in Linguistics) - Blackwell Publishers, 1999.

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se prikazom padežnih uloga čestica u japanskom jeziku, koje tumači u usporedbi s latinskim (i hrvatskim) jezikom, kako bi se prikazale podudarnosti među njima s ciljem pojašnjavanja odabranih gramatičkih kategorija japanskog jezika te njihova približavanja govornicima hrvatskog. Zbog opsežnosti teme odabrane su tek neke među njima. Naime, polazeći od zamjedbe da su latinski i hrvatski jezik u nekim elementima strukturalno bliži, ali i od toga da između latinskog i japanskog postoje tipološke podudarnosti, ali i razlike, u radu su obrađeni pojedini aspekti gramatike. Pri njihovom odabiru vodila sam se željom da rastumačim neka „teža mjesta“ u početnom učenju japanskog, latinskog i hrvatskog jezika. Usporedbom sam došla do sljedećih rezultata:

- Latinski i japanski jezik imaju isti redoslijed sintaktičkih elemenata u rečenici (SOV).
- U hrvatskom i latinskom jeziku subjekt je iskazan gramatičkim nastavkom glagola, dok je u japanskom iskazan česticama.
- U hrvatskom i latinskom imenice imaju rod, broj i padež, dok u japanskom ne postoji kategorija roda (za rod se koriste „rodne uloge“), za broj se dodaju sufiksi, a funkciju padeža nose čestice.
- U sva tri jezika riječi kojima se izriču sintaktičke kategorije mogu zamjenjivati mjesto u rečenici, a da se njihov međusobni odnos ne promjeni.
- Usporedbom sintakse padeža hrvatskog i latinskog jezika s japanskim česticama također možemo vidjeti podudarnosti, ali i specifičnosti svakog jezika. Ako pogledamo npr. dativ radnog lica, vidimo kako se konstrukcija latinske rečenice donekle slaže s japanskom rečenicom u pasivu, gdje je dativ vršitelj radnje koji se prevodi nominativom, a prijevodi su „kako se nešto treba

(ili je netko natjeran) ili se mora odraditi“.

U konačnici, došla sam do zaključka da među japanskim i latinskim postoji niz tipoloških podudarnosti, a da njihovo poznavanje može predstavljati malu prednost pri učenju japanskoga jezika, osobito u smislu „sintakse padeža“ kako se ona tumači pri učenju i poučavanju latinskog jezika jer se opisuju sintaktičke funkcije pojedinih padežnih nastavaka. Sistematiziranje i opis japanskih čestica u smislu njihovih sintaktičkih funkcija na hrvatskom jeziku može biti doprinos opisu japanskog jezika. Ova opsežna tema svakako zaslužuje detaljniju razradu, kao i usporedbu na svim jezičnim razinama.

Ključne riječi: japanski, latinski, jezik, gramatika, padeži, čestice, imenice

SUMMARY

This paper is engaged in comparison between Japanese and Latin grammar in order to show the similarities between them with the aim of clarifying selected grammatical categories of the Japanese language and bringing them closer to Croatian speakers. Due to the extensiveness of the topic, only some of them were selected. Namely, starting from the remark that Latin and Croatian are structurally closer in some elements, but also from the fact that there are typological similarities between Latin and Japanese, but also differences, certain aspects of grammar are treated in the paper. I was guided by the desire to explain some „difficult places“ in the initial learning of the Japanese language, while using facts from several textbooks and grammar in Japanese, Latin and Croatian. By comparison, I came to the following results:

- Latin and Japanese have the same word order of syntactic elements in a sentence (SOV).
- In Croatian and Latin, the subject is expressed by the grammatical continuation of the verb, while in Japanese it is expressed by the particles.
- In Croatian and Latin nouns have gender, number and case, while in Japanese we do not have a genus category („gender roles“ are used), for number, suffixes are added and particles function as cases.
- In all three languages, words that express syntactic categories can replace the place in the sentence without changing their relationship.
- By comparing the syntax of cases in Croatian and Latin with Japanese particles, we can also see the similarities but also the specifics of each language. If we look, for example, dative of the agent we see that the construction of the Latin sentence somewhat agrees with the Japanese

sentence in passive, where the dative is the performer of the action translated by the nominative and the translations are „how something needs (or is forced) or must be done“.

I come to the conclusion that there is a number of typological similarities between Japanese and Latin, and that knowing them may be of little advantage in learning Japanese, especially in terms of „case syntax“ as interpreted in learning and teaching Latin because they describe syntactic functions of individual case suffixes. Systematisation and description of Japanese particles in terms of their syntactic function in Croatian language can be contribute to Japanese language. This extensive topic certainly deserves more detailed elaboration as well as comparison at all language levels.

Key words: Japanese, Latin, language, grammar, cases, particles, nouns